

Projecte ABEV. Salvaguardar el patrimoni històric català

Carles Vicente i Rafel Ginebra

1. Introducció

Per les característiques dels seus fons, el volum i l'abast cronològic, l'Arxiu i Biblioteca Episcopal de Vic (ABEV), és un dels centres culturals més importants del país. A aquesta importància hi contribueix, tant la riquesa de la documentació generada per l'administració del bisbat i per les institucions eclesiàstiques vinculades (Capítol de la catedral, Cúria...), com el valor històric i la diversitat d'altres fons que ha anat aplegant al llarg del temps, referits tots ells al territori del bisbat. Per la seva banda, la Biblioteca episcopal destaca pel volum dels seus fons, més de 50.000 volums, i per la seva antiguitat, amb un nombre important d'incunables i més de 300 manuscrits des del segle IX. També cal destacar el fet que es tracta d'una biblioteca cabdal en la formació i l'obra de personatges com ara Jaume Balmes, sant Antoni Maria Claret o Jacint Verdaguer. Aquestes circumstàncies, gairebé úniques al nostre país, confereixen a l'Arxiu Biblioteca Episcopal de Vic unes característiques d'especial rellevància.

L'any 1997, a petició de l'Ajuntament i el Bisbat de Vic, la Diputació de Barcelona va encarregar a l'Associació d'Arxivers de Catalunya la redacció d'un projecte de reorganització dels fons documentals i bibliogràfics de l'Arxiu i Biblioteca Episcopal de Vic. Posteriorment, l'octubre de 1998, l'acord entre les tres institucions va permetre el desenvolupament d'un projecte que ha comportat el condicionament i la reubicació dels fons, el tractament documental i la catalogació, així com l'automatització de totes les sèries documentals i els fons bibliogràfics. La tasca ha estat duta a terme per un equip interdisciplinari de professionals del món de l'arxivística, la biblioteconomia i la restauració, dirigits per l'Oficina de patrimoni cultural de la Diputació de Barcelona. L'objectiu no ha estat cap altre que el de dotar l'Arxiu i Biblioteca Episcopal de Vic dels mitjans de gestió propis del segle XXI, per tal de garantir el futur d'un tresor cultural únic a Catalunya i, en bona part, força desconegut.

En el plantejament inicial es va partir de l'anàlisi i les directrius recollides al *Projecte de reorganització dels fons documentals i*

bibliogràfics de l'Arxiu i la Biblioteca Episcopal de Vic, redactat pels senyors Xavier Tarraubella, Laureà Pagarolas i Rafel Ginebra. Al llarg de l'execució del projecte, a partir dels resultats i de les problemàtiques sorgides a l'hora d'abordar realment el tractament dels fons, els plantejaments inicials lògicament s'han hagut de revisar i redefinir per tal d'adaptar-los a les variacions que han anat sorgint. En aquest sentit, cal esmentar potser dos aspectes que han condicionat de forma significativa tant el desenvolupament general del projecte com també els resultats finals.

En primer lloc, a nivell d'operativitat general del Projecte, les limitacions de tipus infraestructural determinades pel mateix edifici han condicionat de forma notable la intervenció de reorganització i tractament dels fons documentals i bibliogràfics.

En segon lloc, pel que fa al tractament dels fons arxivístics, a banda de la magnitud i la complexitat dels fons, l'aspecte que ha condicionat l'execució del Projecte i els resultats obtinguts ha estat la qualitat dels instruments de descripció existents. En el projecte marc, per a aquells fons pels quals es disposava d'un instrument de descripció operatiu es va preveure una simple tasca de revisió, compleció i automatització d'aquests instruments, tasca que hagués hagut de resultar relativament àgil. Tanmateix, en entrar a intervenir en alguns dels fons s'han constatat sensibles deficiències i imprecisions en els instruments existents, cosa que ha obligat molt sovint a identificar, classificar, datar i ordenar de nou la documentació.

No obstant això, l'aspecte destacable dels quasi cinc anys de treball –fins i tot més enllà de descripció, classificació i automatització dels fons documentals i bibliogràfics– és el fet d'haver transformat radicalment el mètode de treball i haver instaurat unes pautes professionals i actuals per al tractament dels fons patrimonials i per a la seva gestió. Aquest fet permet, amb un esforç logístic adequat, garantir la continuïtat i la millora dels serveis de l'Arxiu i Biblioteca Episcopal de Vic.

2. L'ABEV en síntesi

2.1. La seva història i els seus fons

Es dona actualment el nom d'Arxiu i Biblioteca Episcopal de Vic al conjunt de fons documentals i bibliogràfics que s'han anat agrupant i recollint durant més d'onze segles a redós de la seu episcopal vigatana. Pel que fa als fons documentals, el nucli el constitueixen l'Arxiu Episcopal de Vic pròpiament dit –fons que recull la documentació generada o rebuda per l'administració episcopal– i l'Arxiu Capitular de Vic, que recull la documentació del Capítol de canonges de la catedral de Vic. A aquests fons s'han anat annexant progressi-

vament altres arxius eclesiàstics, com són més de 160 arxius parroquials, diferents arxius conventuals, de comunitats de beneficiats, etc., però també altres arxius no eclesiàstics, com ara l'Arxiu de la Cúria fumada (arxiu de la notaria de la ciutat de Vic, depenent del Capítol), l'Arxiu Notarial de Vic, l'Arxiu de la Vegueria de Vic, l'Arxiu dels jutjats de Vic... D'altra banda, pel que fa als fons bibliogràfics, el nucli el constitueixen també dos fons diferenciats: la Biblioteca Capitular, que recull principalment els manuscrits de la Catedral de Vic, i la Biblioteca Episcopal, institucionalitzada des del final del segle XVIII, i especialment al principi del segle XIX ja com a biblioteca d'accés públic. A aquests fons també se n'han afegit d'altres, tant fons particulars com fons moderns de diversa procedència, formalment incorporats a la Biblioteca Episcopal¹. Sintetitzant i a nivell indicatiu, el quadre de fons actual, tant pel que fa a fons arxivístics com a fons bibliogràfics és el següent:

Fons documentals

1. Fons episcopals
 - 1.1. Arxiu Episcopal de Vic (Mensa Episcopal)
2. Fons parroquials
 - 161 fons parroquials
3. Fons conventuals, capelles i santuaris
 - 30 fons
4. Fons del Capítol de Vic
 - 4.1. Arxiu Capitular de Vic
5. Fons de comunitats de beneficiats
 - 5.1. Arxiu del Capbreu de la Catedral de Vic
 - 5.2. Arxiu de la Comunitat de Beneficiats de la Pietat
6. Fons patrimonials
 - 47 fons
7. Fons personals
 - 24 fons
8. Fons institucionals
 - 13 fons
9. Fons notariais
 - 9.1. Arxiu de la Cúria Fumada
 - 9.2. Arxiu Notarial de Vic
10. Fons d'administració civil
 - 10.1. Arxiu de la Vegueria de Vic
11. Fons judicials
 - 11.1. Arxiu del Jutjat número 1 de Vic
 - 11.2. Arxiu del Jutjat número 3 de Vic
 - 11.3. Arxiu del Jutjat municipal de Vic

Fons bibliogràfics

Biblioteca Episcopal de Vic

1. Unitat bibliogràfica
 - 1.1. Secció de col·leccions generals
 - 1.1.1. Fons contemporanis
 - 1.1.2. Fons particulars
 - 1.2. Secció de reserva impresa i col·leccions especials
 - 1.2.1. Reserva local
 - 1.2.2. Reserva impresa
 - 1.2.2.1. Segle XVI
 - 1.2.2.2. Segles XVII i XVIII
 - 1.2.3. Col·leccions especials
 - 1.2.3.1. Incunables
 - 1.2.3.2. Balmes
 - 1.2.3.3. Verdaguer
 - 1.2.3.4. Varis (opuscles i fulletons)
 - 1.3. Secció de manuscrits
2. Hemeroteca
 - 2.1. Col·lecció local
 - 2.2. Col·lecció general
 - 2.3. Premsa diària
3. Unitat gràfica

Biblioteca Capitular de Vic

1. Unitat bibliogràfica
 - 1.1. Secció de fons contemporanis
 - 1.2. Secció de reserva impresa i col·leccions especials
 - 1.2.1. Reserva impresa
 - 1.2.2. Segles XVII i XVIII
 - 1.2.3. Col·leccions especials
 - 1.2.3.1. Incunables
 - 1.2.3.2. Col·lecció Ripoll
 - 1.2.3.3. Varis (opuscles i fulletons)
 - 1.3. Secció de manuscrits
2. Unitat gràfica

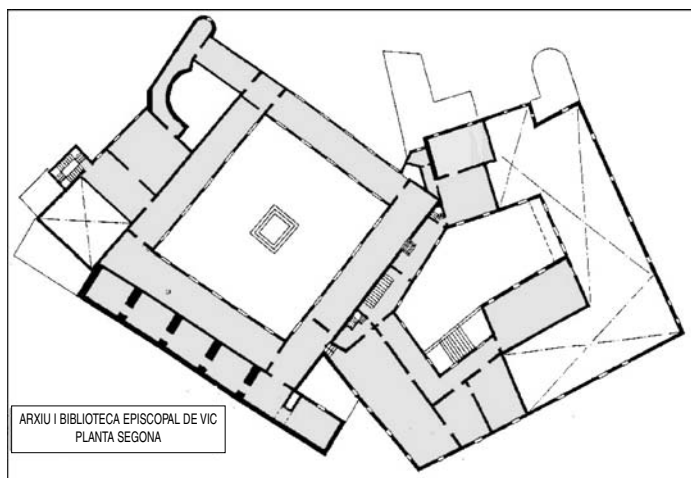
Per donar una idea del que significa aquest quadre teòric, els fons bibliogràfics de l'ABEV inclouen² 354 manuscrits dels segles XII-XIX, uns 2.000 fragments de manuscrit (segles VIII – aprox. XIV), 180 incunables, 1.924 volums del segle XVI, uns 40.000 volums del fons històric i propi de la biblioteca dels segles XVII-XX (aproximadament una quarta part dels volums són del segle XVII), més de 1.000 títols de publicacions periòdiques...

Fent una síntesi quantitativa del que estem parlant, doncs, els fons arxivístics de l'ABEV abasten cronològicament des de l'any 872 fins a l'actualitat i representen uns 1.950 metres lineals, incloent-hi uns 20.000 pergamins, mentre que els fons bibliogràfics, amb una cronologia que va del darrer terç del segle VIII fins a l'actualitat, representen més de 3.500 metres lineals i un nombre incert de documents que giraria potser entorn dels 100.000, incloent-hi, com hem dit, 354 manuscrits, 2.000 fragments de manuscrit, uns 180 incunables, 1.924 llibres del segle XVI i l'hemeroteca més important pel que fa a publicacions periòdiques d'àmbit osonenc.

Aquestes xifres donen ja una idea de la singularitat dels fons que s'han arribat a agrupar en aquesta institució³.

2.2. Ubicació, serveis i consulta

L'Arxiu i Biblioteca Episcopal de Vic es troba al conjunt arquitectònic format per la catedral de Vic, el seu claustre i el seu palau episcopal. Concretament ocupa tot el sobreclaustre de la catedral –les sales construïdes al principi del segle XIX sobre el claustre gòtic quan aquest fou desplaçat per donar cabuda a la catedral neoclàssica, més ampla que l'anterior edifici, d'origen romànic–, dues sales annexes al claustre on es troba l'arxiu del Capítol, una sèrie de petites sales situades estrictament damunt les capelles laterals de la catedral i les dues plantes superiors de bona part de l'edifici del Palau episcopal. La superfície total de les instal·lacions ocupades per l'ABEV és de 2.015 m² i la planta principal és la planta segona, on hi ha l'accés i la major part dels serveis i dels dipòsits.

La institució proporciona serveis de consulta dels fons en horaris fixats –de dilluns a divendres, de 16:00 a 20:00, i dissabtes, de 10:00 a 13:00 i de 16:00 a 20:00–, no es requereix cap carnet i només per als manuscrits es tendeix a fer omplir fitxes per controlar-ne la consulta. Es garanteix la possibilitat de reproducció de tots els fons excepte, lògicament, els que estan fora de consulta per normativa legal o els que el seu estat de conservació no ho permet. La reproducció es fa per fotocòpia en tot el que són llibres impresos moderns i documents solts d'arxiu en paper, mentre que pel que fa a llibres manuscrits, pergamins, publicacions periòdiques de gran format i documentació susceptible de deteriorar-se pel procés de fotocopiats es fa per mitjà de fotografia digital.

Lògicament no es contempla cap mena de servei de préstec per a documentació d'arxiu, però tampoc per a documents bibliogràfics de cap mena.

Es resolen consultes no presencials, via correu ordinari, via telefònica i també via correu electrònic a partir de la pàgina web, sempre que es tracti de consultes sobre els fons custodiats o demandes de documents concrets i correctament identificats, sense portar a terme, lògicament, recerques pròpiament dites.

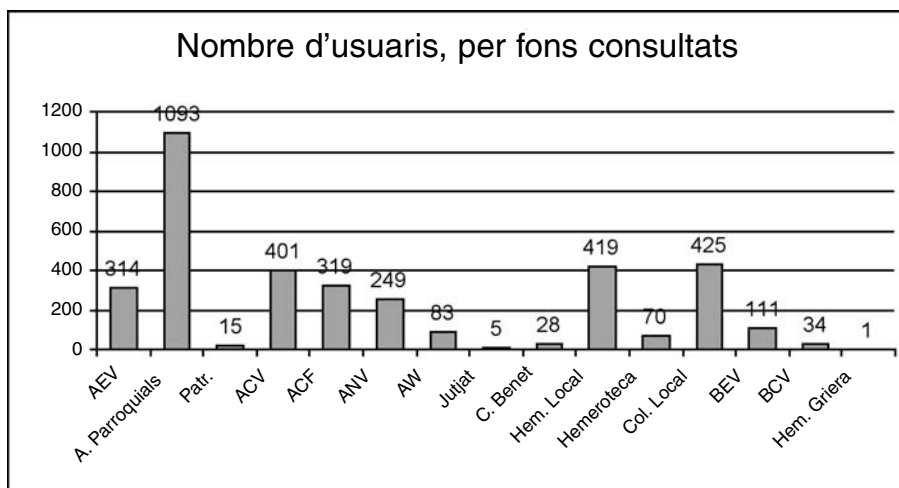
La institució disposa des de 1999, ja dins la dinàmica del Projecte de reorganització i informatització portat a terme per l'Oficina de Patrimoni Cultural, d'una pàgina dins el web de la Diputació de Barcelona (www.diba.es/opc/vic/default.asp) en la qual, a banda d'informació sobre la institució, la seva història i els seus serveis, es proporciona als possibles usuaris informació sobre els diferents fons i sobre el seu tractament. Des de març de 2003 el centre disposa també d'un lloc web institucional propi, amb informació sobre la institució i sobre els serveis i l'accés al sistema de consulta en línia de les bases de dades (www.abev.net).

El centre no disposa d'un pressupost específic ni disposa de dotació per a adquisicions ni per a subscripcions⁴. Les despeses de manteniment són sufragades directament pel bisbat com a despeses conjuntes de manteniment del Palau episcopal.

Exceptuada la direcció, el centre tampoc no disposa de dotació de personal. La part principal de les tasques d'atenció al públic, els escassos processos tècnics que es porten a terme en el funcionament ordinari i part de les catalogacions existents han estat efectuades, tradicionalment, per col·laboradors no remunerats. Només algunes de les tasques puntuals de catalogació o edició s'han cobert tradicionalment amb subvencions esporàdiques.

Pel que fa al nivell de consulta només es disposa de xifres sistemàtiques a partir de l'any 2000. A tall d'exemple, en els tres anys del període 2000-2002 hi ha hagut un total de 3.242 usuaris, amb una mitjana anual de 1.080,66 i una mitjana setmanal de 20,92 usuaris⁵, xifres que tenint en compte l'especialització dels fons tant documentals com bibliogràfics s'ha de considerar relativament notable. La distribució de

les consultes per fons pel que fa al període 2000-2002 conjuntament, tenint en compte que un mateix usuari en una mateixa sessió pot consultar més d'un fons, és la següent⁶:

3. El Projecte de reorganització i informatització dels fons documentals i bibliogràfics de l'Arxiu i Biblioteca Episcopal de Vic. Metodologia d'intervenció

3.1. Planificació general i seguiment

L'1 d'octubre de 1998 es va iniciar la intervenció en l'ABEV dins el *Projecte de reorganització i informatització dels fons documentals i bibliogràfics*. La primera tasca de l'equip inicial del projecte, format per tres arxivers –un d'ells amb funció de coordinació de tot el procés tècnic– i un auxiliar administratiu, va ser planificar la intervenció, concretant les prioritats i la metodologia de treball a partir de les línies generals recollides en el projecte marc, *Projecte de reorganització dels fons documentals i bibliogràfics de l'Arxiu Episcopal de Vic*, elaborat per Xavier Tarraubella, Laureà Pagarolas i Rafel Ginebra el 1997 per encàrrec de l'Oficina de Patrimoni Cultural de la Diputació de Barcelona.

Essencialment, es va establir el quadre de fons del centre, especialment pel que fa a l'àmbit d'arxiu, però també per a l'àmbit de biblioteca. Fet això, a l'àmbit d'arxiu es va establir quins serien els fons arxivis-

tics en què es començaria a intervenir i es va marcar una periodització o un *timing* provisional a partir dels còmputos estàndards que s'havien recollit en el projecte marc. Es van endegar també els processos corresponents per tal de posar en marxa la intervenció als altres àmbits. En concret, es va iniciar l'estudi de diferents programaris per tal de definir el sistema informàtic més adient, es van començar a estudiar les diferents possibilitats de cara a abordar la intervenció en els fons bibliogràfics i també es van estudiar les diferents possibilitats de cara a organitzar les tasques de restauració i conservació que calia coordinar amb la intervenció sobre els fons. De cada un d'aquests aspectes, en parlarem de manera més específica als apartats següents.

En la fase inicial, evidentment, també es va portar a terme l'organització dels aspectes més generals d'infraestructura i d'ubicació de l'equip de treball, com van ser l'adequació d'un espai diferenciat per a l'equip de treball del projecte, la instal·lació d'una xarxa informàtica local per al treball de l'equip i l'organització dels aspectes de proveïments de material ofimàtic i de material fungible per iniciar el tractament pròpiament dit (aspectes com el sistema d'instal·lació de la documentació, sistemes d'etiquetatge...).

Aquesta primera fase va ocupar pràcticament els primers tres mesos d'execució del projecte, a partir dels quals es va començar pròpiament la intervenció en els fons, no sense continuar el seguiment dels aspectes que no van arribar a tancar-se en aquest període, que van ser, principalment, la determinació de la metodologia d'intervenció en els fons bibliogràfics, la implementació de l'opció escollida en l'àmbit de restauració i el desenvolupament del sistema informàtic.

Com a metodologia de seguiment del procés d'execució del projecte s'establí en teoria una avaluació anual a final d'any per tal d'analitzar els resultats de cada exercici i planificar tant les actuacions com els requeriments per a l'any següent. A la pràctica, però, aquesta avaluació s'ha acabat fent sempre en dues fases: en general, cada any pel mes de setembre s'ha portat a terme una avaluació provisional de la intervenció, per tal de comprovar el compliment de les previsions i fer els corresponents ajustaments o correccions i per tal de planificar la intervenció de la fase final de l'any i començar a preveure els requeriments per a l'any següent, i l'avaluació final de l'any, amb la corresponent planificació d'actuacions i requeriments per a l'any següent, s'ha tancat sempre en els darrers dies de l'any o els primers del següent, amb l'elaboració de la corresponent memòria d'intervenció i de planificació.

La tasca de seguiment i la redacció material de les memòries anuals han estat sempre principalment a càrrec de l'equip de tècnics superiors que van iniciar el projecte, encara que òbviament, en esdevenir l'equip d'intervenció un equip pluridisciplinar en funció de les intervencions en fons bibliogràfics i en tasques de restauració i conservació, aquest seguiment s'ha fet amb la col·laboració i l'aportació dels tècnics que han intervingut en els diferents àmbits.

3.2. Intervenció en els fons arxivístics

3.2.1. El quadre de fons

Dins la fase inicial de planificació, un aspecte d'evident rellevància va ser l'establiment del quadre de fons, tant per a l'àmbit d'arxiu com per al de biblioteca. En el projecte marc s'havia establert una primera sistematització dels fons, però abans d'iniciar la intervenció calia aprofundir en la sistematització agrupant els fons en una sèrie d'àrees o de grups de fons per tal de poder organitzar-la millor. El resultat és el quadre de fons que hem presentat més amunt. La configuració i l'ordenació dels grups de fons s'han fet evidentment en funció dels fons existents al centre i en funció dels criteris institucionals i històrics, i lògicament el que són fons de caire religions tenen una classificació més detallada que la que tindrien en altres centres en què aquest tipus de fons siguin més secundaris.

Així, els tres primers grups (episcopals, parroquials i convents-capelles-santuàries) són en general els relacionats més directament amb l'organització episcopal, mantenint cada grup, però, una clara especificitat tipològica, orgànica i funcional. Els grups 4 i 5 (capítol i comunitats de beneficiats, respectivament) corresponen a tipus de fons també específics, amb una vinculació menys directa a l'autoritat episcopal. Tots els grups de l'1 al 5 són, de fet, de fons d'institucions religioses. La resta de grups inclouen fons no eclesiàstics (encara que entre els institucionals s'hi inclou alguna institució o corporació beneficoreligiosa amb vinculacions amb l'Església). Els grups 6, 7 i 8, patrimonials, personals i institucionals, no requereixen més explicació. Els grups 9, 10 i 11 inclouen els fons als quals la legislació dóna la consideració de públics. Al 9 s'inclouen els fons notariaus, en concret els dos fons en què en funció de les particularitats de la història del notariat a Vic s'ha agrupat o diferenciat històricament la documentació notarial vigatana. En el grup 10, de fons d'administració civil, hi ha un únic fons, l'anomenat Arxiu de la Vegueria de Vic (que inclou també documentació del període en què la demarcació no és vegueria sinó corregiment, ja que recull documentació fins a la primera meitat del s. XIX). El darrer grup inclou, d'una banda, els fons dels actuals jutjats 1 i 3 de Vic, els més antics dels existents a la ciutat, i, de l'altra, part de documentació corresponent al jutjat municipal de Vic⁷.

A partir d'aquesta agrupació dels fons, els criteris que van regir la planificació d'intervenció en l'àmbit d'arxiu van ser:

- importància històrica i pes relatiu del fons en el centre
- nivell de consulta
- instruments de descripció existents
- situació legal del fons dins el centre

No es va arribar a establir una ponderació fixa per als diferents criteris, perquè tampoc no va resultar necessari, ja que el consens sobre les prioritats d'intervenció va ser evident. S'optà per iniciar la intervenció pel fons de l'Arxiu Episcopal (Mensa episcopal), els fons parroquials i la part dels fons notariaus que no tenia una descripció operativa. Tenint en compte la cronologia del projecte i també la formació i l'especialització dels tècnics que havien de treballar en arxiu, s'optà per assumir cada un una d'aquestes intervencions. Posteriorment, la incorporació d'altres col·laboracions en règim de pràctiques o de beques va permetre abordar també el tractament dels grups de fons quantitativament menors, com són els patrimonials, els personals i els institucionals, i fer intervencions més limitades en altres fons: inventari dels fons judicials i automatització de catàlegs existents en el fons capitular, els fons de comunitats de beneficiats i el fons notarial, que tenia una descripció operativa i correcta. Veurem més avall, breument, la problemàtica i la metodologia d'intervenció en els diferents fons.

3.2.2. Criteris de descripció

Per a la descripció arxivística s'ha assumit essencialment la ISAD(G), fent les concrecions i les complecions corresponents per als camps i per als aspectes en què la norma resulta poc precisa. Lògicament, en funció de la cronologia del projecte es va iniciar la descripció amb la primera versió d'ISAD(G), però en aparèixer el 2001 la traducció catalana de la segona edició es van efectuar les modificacions metodològiques i informàtiques corresponents per adaptar la descripció a aquesta segona edició.

3.2.2.1. Elements

En general, per a la descripció s'han utilitzat tots els mateixos elements d'ISAD. Alguns dels elements s'han precisat més o s'han desdoblats en diferents camps, però sempre amb la consideració de mantenir la comunicabilitat i la intercanviabilitat de la informació, ja que en qualsevol cas tots els elements es poden assimilar o concentrar en els elements formalment establerts per la norma. Pel que fa a l'ordre dels elements, en funció de particularitats dels fons o fins i tot de preferències dels descriptors, l'ordre de presentació dels camps per al procés de descripció, tant en plantilles en paper com en plantilles informàtiques, s'ha personalitzat. En els formats de sortida, tant els destinats als usuaris interns com els destinats als usuaris externs, la informació que correspongui es presenta en estructures més visuals.

Per tal de recollir les concrecions que hem fet a ISAD(G) pel que fa a estructura, presentem en una taula els camps utilitzats, sense entrar en aspectes de formalització de la informació i fent constar només a tall d'orientació les àrees en què estructura la informació ISAD:

Àrea de control de la descripció

Data de descripció
Data de modificació
Arxiver
Observacions⁸

Àrea d'identificació

Codi de centre
Tipus de fons (codi de grup de fons)
Sigles de fons
Codi de fons
Nivell de descripció
Codi de classificació
Títol formal
Títol atribuït⁹
Dates de producció (data inicial, data final, comentari data)
Dates de referència (data inicial, data final, comentari data)¹⁰
Número d'armari¹¹
Topogràfic¹²
Topogràfic antic¹³
Número d'unitat
Número de subunitat¹⁴
Volum de la unitat

Àrea de context

Nom del productor
Història de l'organisme/notícia biogràfica
Història arxivística
Estatus legal¹⁵
Dades d'ingrés

Àrea de contingut i estructura

Abast i contingut
Informació avaluació i tria¹⁶
Increments
Sistema d'organització

Condicions d'accés i ús

Condicions d'accés
Drets i condicions de reproducció
Instruments de descripció
Llengua dels documents
Característiques físiques (Suport – volum/lligall – mides – comentaris)
Manuscrit/imprès
Estat de conservació

Existència i localització d'originals

Original/còpia

Localització d'originals

Existència de còpies

Unitats de descripció internes relacionades

Unitats de descripció externes relacionades

Bibliografia

Notes

Descriptors (matèria – onomàstics – geogràfics – identificadors lliures)¹⁷

No cal dir que en funció de les pròpies regles de descripció en diversos nivells que recull la norma, no tots els elements seran necessaris o pertinents en tots els nivells.

3.2.2.2. Nivells

La tipificació dels diferents nivells de descripció ja és complexa en fons derivats d'organitzacions ben estructurades en què són clares les estructures orgàniques i són clares les funcions i les sèries que generen. En els fons històrics, però, i més si es tracta de fons sovint relacionats amb productors de poca envergadura, si bé habitualment l'aspecte del productor serà en general clar, és molt freqüent que no hi hagi funcions i processos ben regulats. En aquests casos, normalment resulta difícil establir l'estructura organitzativa de la documentació, que és sempre molt més imprecisa, i resulta difícil establir una estructura de nivells homogènia. I si prenem en consideració la gran diversitat de fons que coexisteixen en un centre com l'ABEV, amb l'enorme diversitat pel que fa a complexitat, resulta simplement impossible establir una estructura de nivells tancada. Hi ha fons, com ara els parroquials, en què l'estructura és relativament clara, i relativament plana, però hi ha fons, com poden ser els grans fons de comunitats de beneficiats, el fons del capítol o el fons episcopal, en què la complexitat és realment notable, i una estructuració coherent del fons obliga a establir una taxonomia d'una complexitat també notable, tant pel que fa a les unitats de cada nivell com, sobretot, als nivells.

Així, el criteri aplicat en la descripció ha estat bàsicament pragmàtic i operatiu. Essencialment s'ha d'entendre que els nivells d'organització són tres: el nivell de fons, determinat pel productor, el que dona unitat i identitat al fons; el nivell de sèrie, determinat per funcions i actuacions del productor, que estableix l'organització interna del fons, i el nivell d'unitat, nivell essencialment físic, d'unitat documental amb sentit.

A partir d'aquests nivells teòrics amb contingut, cada un d'ells es pot replicar i pot estar subjecte a relacions de dependència o vinculació amb altres ens del mateix nivell. Així, un fons pot acabar integrant-se en un

altre i, tot i que tractat per ell mateix seguirà tenint entitat de fons, entès dins el context tindrà una subordinació i podrà ser anomenat subfons. I també una sèrie específica i amb un significat lògic i sobretot útil de cara a l'organització d'un fons podrà, al seu torn, dividir-se en sèries lògiques i útils, que respondran a funcions o actuacions relacionades amb una funció o actuació més àmplia, però funció o actuació al capdavant, i que per tant poden tenir consideració, *per se*, de sèries, encara que pel seu caràcter de supeditació, esdevinguin subsèries, d'una sèrie que és al seu torn també subsèrie, i així successivament.

Creiem que un plantejament pragmàtic i possibilista d'aquesta mena és l'únic realment operatiu, ja que és impossible establir clarament trets distintius qualitius i intrínsecs que diferenciïn una sèrie d'una *so called* subsèrie, com no hi ha criteris qualitius intrínsecs per diferenciar un fons d'un subfons. Ambdós nivells subordinats estan definits simplement per això, per la seva subordinació. La subordinació que ja no és una condició intrínseca, sinó una relació de context, de relació entre homòlegs. La subordinació històrica o jurídica d'un productor determinarà la subordinació del fons, la subordinació d'una funció a una funció de caràcter més ampli determinarà la subordinació de la sèrie, però en sentit estricte allò que defineix cada nivell és que respon a un productor o a una funció respectivament, i en funció d'això són, *per se*, fons i sèries respectivament.

Així, aquests han estat realment els tres nivells de descripció utilitzats: fons, sèrie i unitat documental¹⁸. Per aspectes de gestió informàtica, que altrament resultarien actualment corregibles, es va afegir també el nivell de subfons. A partir d'aquests tres nivells és la pròpia aplicació informàtica la que en funció del codi de classificació identifica si hi ha nivells homòlegs superiors i la que, consegüentment, identifica com a subsèries les sèries subordinades a altres sèries i identifica com a subfons els fons subordinats a altres fons, però en el benentès que aquesta diferenciació terminològica simplement recull aquesta dependència, però no una diferent naturalesa.

Pel que fa a l'ordre de descripció dels nivells, la regla de descripció de nivell general a l'específic que estableix ISAD(G) s'ha d'entendre en el sentit que, tot i que pugui resultar operatiu i útil a nivell de recuperació d'informació, no resulta arxivísticament comprensible un nivell inferior si no hi ha descrits els nivells superiors i, per tant, no es pot "publicar" o donar per tancada una descripció a un nivell si no hi ha la descripció als nivells superiors. També resulta clar, però, que pel que fa a metodologia de treball sovint es descriuen els nivells inferiors per tal de recollir les dades per a la descripció dels nivells superiors. A nivell de gestió informàtica de la descripció, però, habitualment, i és el cas pel que fa a l'aplicació de l'ABEV, resulta impossible gestionar adequadament les descripcions a nivell inferior si almenys no estan donats d'alta, ni que sigui només en els camps de codificació, els nivells superiors. Tot i així, bé que no s'ha tancat cap nivell sense tenir descrits els nivells

superiors, l'opció per un o altre mètode, en la descripció, ha depès dels fons i del criteri del tècnic.

3.2.3. Metodologia d'intervenció

3.2.3.1. Fons episcopals. Arxiu Episcopal de Vic

És evidentment el nucli de l'arxiu i el que ha donat nom al centre de manera fins i tot confusionària. El fons disposava d'una descripció elaborada al principi del s. XX molt desigual i feta amb criteris essencialment historicistes, desmuntant en molts casos qualsevol ordenació original i aplicant una organització i una ordenació en funció de l'interès conjuntural dels documents, d'esdeveniments històrics, de criteris geogràfics... A més, el fons va ser parcialment destruït el 1936 i, des de llavors, no s'havia fet mai una revisió sistemàtica per comprovar què es conservava i què no. Paradoxalment, doncs, és en aquest fons que es va haver de plantejar, i que s'ha portat a terme, una intervenció més integral de revisió, de reorganització i d'elaboració d'un quadre de classificació per a estructurar un fons notablement complex tant per la seva àmplia cronologia (en la qual hi ha hagut diferents modificacions en l'extensió i l'organització territorial del bisbat), com pel fet que s'hi barregen aspectes d'actuació estrictament eclesiàstica i pastoral, amb aspectes d'administració i amb aspectes jurisdiccionals derivats dels drets senyoriais del bisbe de Vic en diferents termes i castells. Tot s'ha fet, a més, sense modificar l'organització física del fons –s'han mantingut els topogràfics existents, encara que de vegades les unitats existents s'han subdividit en unitats menors per tal de permetre una coherència com a unitats documentals–, cosa que manté l'operativitat tant del catàleg antic com de totes les citacions prèvies¹⁹.

Un aspecte específic prou rellevant de la intervenció en aquest fons ha estat la revisió de la totalitat del conjunt de pergamins. Dels 1.628 pergamins (s. X-XVII), que van quedar notablement afectats per l'incendi de 1936, només 590 s'havien identificat en el moment d'iniciar la intervenció, mentre que dels altres, dels quals es conservava el registre, no s'havia controlat quins s'havien destruït i quins no. La intervenció, així, va consistir a comprovar la identificació d'aquests 590 i a identificar-ne 972 més, quedant-ne només 66 de pendents d'identificació, ja sigui per estar desapareguts o pel seu estat extremament fragmentari.

3.2.3.2. Fons parroquials

Son 161 els fons parroquials que actualment hi ha a l'ABEV. Les seves dimensions i el seu estat és molt desigual i la major part manté la documentació més moderna del fons en la mateixa parròquia. La cronologia de la documentació que ha passat a l'ABEV varia segons les parròquies i segons el tipus de documentació i el fet que sigui o no necessària o útil per

al funcionament ordinari de la parròquia. D'algunes parròquies es pot tenir documentació de sèries d'administració fins a l'any 1994, mentre que de llibres sacramentals es mantenen a la parròquia alguns que comencen al final del XVIII, perquè potser arriben, en parròquies petites, fins al final del XIX o principi del XX i poden ser requerits per a extreure'n certificacions.

Pel que fa a aquests fons, es partia d'una organització i d'una descripció teòricament operativa efectuada el 1984 i en teoria només s'havia de fer una validació de la descripció i automatitzar-la. En aquest sentit s'optà per mantenir el quadre de classificació, organitzat en 26 sèries identificades amb lletres i agrupades en quatre àmbits o quatre grups de sèries: llibres sacramentals, administració, llibres notarials i pergamins. Com es veu, els tres primers grups responen a àmbits d'actuació de la institució parroquial, mentre que el darrer és un grup amb criteri de col·lecció en funció del suport. També en funció d'aquesta descripció existent es va preveure una intervenció relativament àgil. En iniciar la revisió, però, en l'instrument de descripció existent es van anar detectant errors importants, no només en aspectes de dates, sinó també en aspectes de classificació. De fet, a partir d'un sondeig sobre 21 fons parroquials, que sumen un total de 1.015 unitats documentals, es va comprovar que el percentatge d'unitats incorrectament descrites oscil·lava entre el 37% i el 100% i que, en aquesta mostra de 21 fons parroquials, la mitjana del percentatge d'unitats amb errors significatius de classificació i/o de datació era del 59,95%. Això, evidentment, obligà a replantejar la intervenció i, de fet, s'ha hagut de portar a terme la tasca de classificació de manera integral, cosa que lògicament ha implicat un considerable alentiment del procés.

Un altre aspecte de la intervenció en els fons parroquials ha estat la separació d'altres tipus de fons que s'hi havien barrejat. De fet, tota una altra mena de fons quantitativament menors (personals, patrimonials, institucionals) estaven annexats als fons parroquials i inclosos també en el mateix instrument de descripció. El plantejament era que a qui busqués informació sobre una parròquia li podien ser interessants també els altres fons (patrimonials, personals), relacionats amb la parròquia. Així, s'havia fet, tant en l'instrument de descripció com en la instal·lació real de la documentació, una ordenació geogràfica general de tots aquests tipus de fons, sense que en bona part dels casos quedés clara la distinció institucional entre els productors i entre els fons. Això, que a nivell d'investigació històrica podia tenir alguna certa utilitat, a nivell de gestió arxivística i fins i tot de gestió jurídica dels fons implicava imprecisions i confusions i s'optà per destriar, tant a nivell de descripció com a nivell d'instal·lació, els diferents grups de fons.

3.2.3.3. Fons de convents, capelles i santuaris

Essencialment, es tracta d'entitats religioses que no tenen funció de cura d'ànimes i que, per tant, no tenen funcions d'administració

de sacraments i, en general, tampoc funcions de tipus notarial. Així, les tipologies documentals que generen són sensiblement diferents de les que generen les parròquies i es redueixen principalment a aspectes d'administració i organització interna. En general, tot i estar dins l'àmbit territorial d'una parròquia, no hi tenien una vinculació orgànica directa i, per tant, no formen part en cap cas del fons parroquial.

Dins d'aquest grup, que comprèn 30 fons, hi ha una gran heterogeneïtat, tant en el contingut com en la completesa dels fons. N'hi ha de certa entitat, com ara el priorat de Sant Llorenç del Munt (municipi de Sant Julià de Vilatorrada), amb un considerable conjunt de pergamins i de llibres d'administració, o el santuari del Far, també amb un conjunt coherent de documentació administrativa, però n'hi ha també d'extremament fragmentaris, com ara el convent dels caputxins de Vic, amb 3 unitats, o el convent de la Mercè, amb 1 unitat. Efectivament, en aquests casos la consideració d'aquesta documentació com a fons pot resultar perfectament abusiva si es pren en el sentit maximalista que en ocasions es vol donar al terme. No es pot dir que aquesta única unitat del convent de la Mercè de Vic sigui "el" fons del convent de la Mercè de Vic, com tampoc no es pot dir que les 6 unitats que estan sota el nom de "Fons de Santa Maria de l'Estany" constitueixin "el" fons de Santa Maria de l'Estany o que les 10 unitats del monestir de Sant Esteve de Banyoles conformin "el" fons del monestir de Banyoles. De fet, en aquests casos s'ha d'entendre, en un plantejament més pragmàtic, que es tracta de "fons del convent de la Mercè", "fons de Santa Maria de l'Estany", etc. El que es descriu, lògicament, no és el fons en sentit absolut de "tota" la documentació produïda i rebuda per un organisme en l'exercici de les seves funcions, sinó la part d'aquest fons que es troba al centre i que, per tant, és susceptible de ser una unitat de descripció dels fons documentals del centre. Cabria, evidentment, la possibilitat de tractar tots aquests conjunts fragmentaris de documentació com a peces inconnexes, com a col·lecció, però no ens ha semblat necessari ni adequat, ja que per molt que es tracti d'una part fragmentària d'un fons es pot identificar i classificar, se la pot associar a una funció i se la pot interrelacionar en el conjunt del fons, encara que sigui de forma fictícia, i per tant se li pot donar un tractament pròpiament arxivístic. De fet, el cas dels parroquials és semblant, encara que allà no ho hem dit perquè la part principal sol ser la dipositada al centre, però evidentment també allà estem parlant de fons quan només inclou part del fons.

El quadre de classificació aplicat en aquests fons és molt simplificat, en funció també de les reduïdes dimensions dels fons, i se centra en aspectes d'administració, i en funció de la periodització del projecte no en tots els fons s'han arribat a descriure tots els nivells i alguns han quedat descrits només a nivell de fons, o de fons i sèrie.

3.2.3.4. Fons del Capítol de Vic: Arxiu Capitular de Vic

El fons del Capítol de canonges de la catedral de Vic és, amb el fons episcopal, el gran fons històric del centre per la seva antiguitat i entitat, i en aquest cas es tracta d'un fons pràcticament complet. La seva llarga cronologia el converteix en un fons summament complex, i més per tal com sols de forma rudimentària ha mantingut una certa estructuració original, estructura que malauradament no han respectat les poques intervencions arxivístiques que s'hi ha fet al llarg del temps, com fou, al principi del XIX i fins a l'actualitat, la descontextualització dels pergamins antics per agrupar-los a manera de col·lecció.

En començar-se el Projecte el 1998 a l'Arxiu Capitular estava bastant avançat un procés de descripció iniciat alguns anys abans²⁰. Tot i que el procés estava plantejat i ja en bona part executat com una descripció topogràfica de caire quasibibliogràfic, la intervenció ha consistit a finalitzar aquest procés de descripció amb els mateixos criteris i ha estat a partir d'aquesta descripció seqüencial que s'ha portat a terme l'automatització i l'organització arxivística del fons, establint a partir d'aquesta descripció un quadre de classificació que integrés de forma comprensible el conjunt documental. Aquest quadre mixt organicofuncional s'ha d'entendre com a provisional, a l'espera que ulteriors estudis sobre el funcionament i l'organització del Capítol permetin donar-hi una major coherència interna.

L'aprofitament directe d'aquesta descripció no normalitzada, en la qual a més s'empren de vegades criteris o convencions historicistes d'imprecís significat en l'arxivística actual, fa que aquest sigui l'únic fons en què no se segueixen els criteris establerts per la norma ISAD(G): d'una banda, no hi consten tots els elements que la norma ISAD(G) considera preceptius –concretament, en la major part de les descripcions de les unitats documentals no hi consta el volum de la unitat– i, de l'altra, no se segueix el criteri de la norma per a l'establiment d'alguns elements com el títol²¹.

3.2.3.5. Fons de comunitats de beneficiats

Els dos fons de comunitats de beneficiats comprenen documentació relacionada bàsicament amb l'administració d'aquestes comunitats i dels seus béns i tenien ja una classificació operativa en iniciar la intervenció. Aquesta classificació s'havia portat a terme aplicant, a partir de les poques sèries estructurades, criteris tant orgànics com també tipològics, cosa que configura un quadre de classificació mixt però operatiu, i s'optà per aprofitar aquesta descripció i també la classificació. En aquest cas també l'única dada que faltava per assolir els nivells mínims que estableix ISAD(G) era el volum de la unitat a nivell d'unitat documental, però a diferència de l'Arxiu capitular, en aquests dos fons de comunitats de beneficiats, tenint en compte que s'ha portat a terme una

reinstal·lació dels fons, s'ha aprofitat per completar aquesta dada i ajustar-los als nivells que la norma estableix com a mínims.

3.2.3.6. Fons patrimonials

Es tracta de quaranta-set fons, molt desiguals. De fet, també aquí són aplicables les consideracions referents al concepte de fons que hem fet en parlar dels fons de convents, capelles i santuaris, ja que també aquí hi ha fons d'una absoluta fragmentarietat i són pocs els que tenen una certa completesa. Entre aquests darrers, cal destacar especialment el fons Ricart, corresponent a una nissaga d'empresaris, negociants i banquers de Vic, que amb 352 unitats documentals i 11,5 metres és el fons patrimonial de major envergadura i major complexitat. A l'altre extrem hi ha tota una sèrie de fons amb un nombre d'unitats absolutament baix.

En aquests fons és, de la documentació de l'ABEV, on s'han recollit més nivells de fons-subfons, concretament en el fons Quintanes de Sant Hipòlit de Voltregà, que té un subfons (Riembau de Tona), que té al seu torn dos subfons.

En tots els fons s'ha aplicat un mateix quadre, de nou molt simplificat ja que les dimensions no requerien anar més enllà, i només en el fons Ricart s'ha desenvolupat un quadre notablement més complex.

3.2.3.7. Fons personals

Tots els 24 fons inclosos en aquest grup són fragmentaris i de fet es podrien haver tractat també com a col·lecció, però per uniformitat de criteri s'ha optat per tractar-los també com a fons, donant-hi estructura com a tals.

En funció de la periodització del projecte, no tots els fons s'han pogut arribar a tractar amb prou precisió, encara que tots han estat descrits en tots els nivells.

3.2.3.8. Fons institucionals

Entre aquests tretze fons n'hi ha de notablement íntegres, com ara el fons de la Congregació dels Dolors i el de la Casa Hospital de la Misericòrdia, bé que són fons relativament reduïts. D'altres són, com en els grups precedents, més fragmentaris, ja siguin constituïts per documentació institucionalment rellevant o per documentació més intranscendent. També com en els grups precedents, si bé tots estan descrits adequadament a nivell de fons no tots tenen descrits nivells inferiors. Per criteris exclusivament d'organització interna i d'ubicació, s'han inclòs en aquest grup quatre unitats documentals, d'origen incert, corresponents al corregiment de Manresa, a la vegueria de Camprodon i dues a la vegueria de Ripoll. A aquestes unitats, registres de cùria, els correspondria anar incloses en el grup de fons d'administració civil,

però per la seva migradesa i la seva no comparabilitat amb el fons que s'inclou en aquell grup es va optar per incorporar-los a aquest grup, en el qual estan instal·lats.

Com hem dit, en funció de la periodització del projecte, no en tots els fons s'han arribat a descriure tots els nivells i alguns han quedat descrits només a nivell de fons, o de fons i sèrie.

3.2.3.9. Fons notarial

El fons de la Cúria Fumada recull en principi la documentació notarial generada pels notaris que actuaven a la ciutat de Vic. L'actuació notarial a Vic requeria l'autorització del bisbe i era controlada i explotada pel Capítol de canonges des del principi del segle XIV. L'anomenat Arxiu Notarial de Vic, per contra, recull en teoria la documentació produïda per notaris públics fora del control del bisbe i del Capítol, és a dir, produïda o bé fora del terme de la ciutat de Vic, o produïda ja quan s'hagueren abolit les notaries sotmeses a drets jurisdiccionals. De fet, però, per condicions imposades pel Capítol per a actuar al terme de Vic i també per altres vicissituds històriques, l'Arxiu de la Cúria Fumada inclou també documentació produïda per notaris fora de la jurisdicció del bisbe i inclou també molta documentació de cúries senyorials. L'Arxiu de la Cúria Fumada ha estat sempre sota el domini eclesiàstic, per bé que es tracti de documentació notarial i sotmesa, per tant, a la legislació aplicable, mentre que l'Arxiu Notarial fou dipositat a l'ABEV entorn de 1950. Ambdós fons, com a constituïent en certa manera part d'una mateixa entitat, van ser descrits conjuntament en el catàleg elaborat per la Fundació Noguera²². Aquesta catalogació és operativa pel que fa a l'ANV, en el qual realment permet accedir a les unitats descrites. Pel que fa a l'ACF, però, l'operativitat és menor, perquè no dóna referència topogràfica i perquè no descriu tampoc la part més desorganitzada i desestructurada del fons. Per a l'ACF es va fer amb posterioritat una descripció concisa teòricament operativa per les tres sèries principals (manuals, capítols, testaments). En aquesta darrera descripció, però, dos sondejos hi van detectar errors significatius²³.

Així, en aquests fons, que són els dos més grans del centre i que conjuntament sumen més de la meitat dels metres lineals totals de fons arxivístics, s'optà per estratègies diferents. Pel que fa a l'ANV, ben organitzat i correctament descrit al catàleg publicat, s'optà per automatitzar directament la catalogació existent, completant, això sí, la descripció i la identificació dels volums posteriors a 1900, recollits només sumàriament al catàleg. Per a l'ACF s'inicià el tractament per la part no suficientment descrita en cap de les descripcions existents, i després es va revisar la descripció de la part més antiga de la sèrie de manuals. Per a la resta s'ha iniciat l'automatització a partir de relacionar les dues descripcions existents i intentant resoldre els casos de discordança.

3.2.3.10. Fons de l'administració civil. Arxiu de la Vegueria de Vic

Aquest és sens dubte un altre dels grans fons del centre. Malauradament és el fons més mal conegut, per tal com no disposa de cap instrument de descripció i la seva classificació i l'ordenació són rudimentàries. Per la seva cronologia i especificitat, a més de per les seves dimensions, és un fons complex que era millor no abordar si no s'hi podia dedicar personal suficientment qualificat i amb suficient continuïtat. Així, la intervenció en aquest fons ha estat molt puntual. S'ha descrit a nivell de fons i de les grans sèries en què està actualment estructurat, i només en algun cas concret que ha estat necessari en funció de la catalogació d'altres fons s'ha aprofundit més en alguna documentació²⁴.

3.2.3.11. Fons judicials

Els fons judicials, per la seva cronologia i per la seva manca de tractament es consideren en la seva integritat fora de consulta, o de consulta restringida al titular de la documentació. La intervenció s'ha limitat a fer una mínima classificació, ordenació i inventari per tal de fer operativa la seva gestió, i s'ha descrit, de forma concisa i simplificada, exclusivament a nivell de fons i sèrie.

3.2.3.12. Recapitulant

Com es veu, la casuística a què ha hagut d'adaptar-se la intervenció és prou àmplia, tant pel que fa a l'estat d'organització que tenien els fons com als criteris que s'havien aplicat en l'organització (a nivell de classificació, d'ordenació, d'identificació de les unitats...). La intervenció ha estat pragmàtica i respectuosa sempre que l'organització i la descripció existents eren tècnicament acceptables i operatives. En casos com ara la Mensa Episcopal, ha calgut modificar els criteris de classificació i, en altres casos, com ara els parroquials i en part de la Cúria Fumada, el problema no ha estat de criteri sinó que, essent els criteris correctes, el que era incorrecta era la seva aplicació tant a nivell de classificació com d'ordenació i descripció.

En aquest sentit, sense voluntat d'entrar en plantejaments desmesuradament rigoristes cal tenir en compte que un instrument de descripció no és un instrument per donar una aparença o una imatge, sinó que és una eina imprescindible per tenir un control correcte dels fons i és també una eina necessària per permetre l'accés a la documentació, accés que és, després de la conservació, la raó principal de ser de centres com l'ABEV. Els errors en els instruments de descripció –i també els errors de classificació i ordenació en aquella documentació que teòricament està classificada i ordenada, encara que no estigui descrita– impliquen realment una virtual desaparició d'aquella documentació que no queda reflectida en la incorrecta descripció, i implica també una desin-

formació –en certa manera, un frau– als usuaris i en general a la societat a la qual ha de donar servei el centre, els quals tenen aquests instruments com a única representació del contingut dels fons del centre.

Així, resulta una obvietat –encara que els fets demostren que és una obvietat no sempre assumida– que és més admissible un instrument de descripció poc precís que no pas un instrument de descripció erròniament precís. El primer portarà més feina a l'usuari, però el segon li farà perdre part de la documentació i la informació existent al fons, l'induirà a error i li donarà una falsa sensació de certesa. Són molt seriosament inconvenients i molt difícilment admissibles instruments presumptament precisos però amb un percentatge significatiu de continguts representats erròniament²⁵. Evidentment, els instruments de descripció, com tota obra humana, estan subjectes a errors, i un cert grau d'error és humanament inevitable i necessàriament admissible, però quan els instruments de descripció, comptant només classificació i datació, tenen erròniament descrits entre el 40 i el 80% del contingut d'alguns fons ja no es poden considerar instruments de descripció, i els fons en qüestió ja no es poden considerar descrits, i aleshores la tasca de tractament s'ha de plantejar de forma integral.

Malauradament, aquesta necessitat de re-tractar de forma integral una part significativa dels fons lògicament ha afectat la dinàmica de la intervenció i les previsions, que havien pressuposat la correcció dels instruments existents²⁶.

3.3. Intervenció en els fons bibliogràfics

Com hem dit més amunt, ben bé des de l'inici del Projecte es van portar a terme les primeres accions de cara a organitzar la intervenció en els fons bibliogràfics, establint ja el novembre de 1998 negociacions amb el Consorci de Biblioteques Universitàries de Catalunya (CBUC) per tal d'estudiar diferents opcions d'intervenció. El procés es va allargar considerablement i no va ser fins a l'any 2000 que, un cop estudiat el projecte presentat el mes de gener pel CBUC, i després d'estudiar la proposta executiva que va presentar Doc6 el mes de juliol, s'optà per assumir directament el tractament dels fons bibliogràfics. S'establiren les pautes de catalogació²⁷, i s'inicià la intervenció el setembre de 2000.

Paral·lelament s'havia portat a terme el bolcat a l'aplicació informàtica de diferents registres corresponents a fons de l'ABEV que podien estar disponibles en diferents ubicacions. Així, es bolcaren 8.703 registres corresponents a fitxes manuals ISBD d'algunes col·leccions puntuals (dret, opuscles i fulletons, patristica...) que s'havien automatitzat, abans de l'inici del projecte, en una base de dades rudimentària. També es bolcaren uns 1.396 registres de la base de dades del Fons d'Història Local (UAB), corresponents a documents existents al centre. Finalment, es van poder incorporar també, després de les pertinents gestions amb

la direcció de la Biblioteca de Catalunya, els 2.387 registres del Catàleg Col·lectiu del Patrimoni Bibliogràfic de Catalunya (CCPBC) corresponents a documents bibliogràfics de l'ABEV. No cal dir que la qualitat d'aquests conjunts de registres bolcats era desigual. Els automatitzats al centre eren sensiblement incomplets, perquè procedien d'una catalogació manual feta no sempre amb el suficient criteri. A més, el fet d'haver utilitzat una base de dades sense una estructura normalitzada va fer impossible una conversió directa adequada. Els procedents de la base de dades d'Història Local eren registres complets i correctes, encara que amb alguna divergència de criteri respecte als que es van assumir, i a més eren registres sense dades d'exemplar i per tant no operatius per a localització dels documents. Pel que fa als procedents del CCPBC, la qualitat era lògicament idònia i, en contenir també les dades d'exemplar, es van poder aprofitar íntegrament i directa. Una bona part dels registres procedents de CCPBC estava repetida, però amb molt menor qualitat, en els procedents de la base local antiga i en aquests casos s'eliminaren, lògicament, els registres deficientes.

3.3.1. Criteris de descripció

A diferència de la catalogació arxivística, en la catalogació bibliogràfica resulta actualment menys necessari parlar de criteris de descripció. Tanmateix, també hi ha aspectes o concrecions a recollir en aquest àmbit.

Per a la catalogació bibliogràfica s'ha aplicat, en general, en la descripció, el segon nivell de descripció que estableixen les *Regles Angloamericanes de Catalogació* (AACR2r, 1.0D2). Només ocasionalment i per a documents o col·leccions importants (incunables, llibres del segle XVI...) s'han recollit més elements dels que la norma considera imprescindibles en aquest nivell i, per a aquests mateixos documents, també ocasionalment s'ha acudit als criteris establerts per les *Concrecions a la ISBD(A)* elaborades per la Biblioteca de Catalunya. Com a excepció, però, no s'ha aplicat el segon nivell en descriure alguns fons contemporanis que tenen poca rellevància en el conjunt de la col·lecció i que s'han descrit, amb l'objectiu exclusiu d'identificar-los i permetre eliminació de duplicats, en un nivell no normatiu. També presenten deficiències en el nivell de descripció aquells documents dels quals s'ha aprofitat la descripció rudimentària que s'havia efectuat abans del projecte i que no s'ha pogut arribar a completar i revisar.

Pel que fa a la indexació, s'han seguit també les *Regles Angloamericanes* per a l'establiment d'encapçalaments i punts d'accés. En els documents en què s'ha aplicat el segon nivell de descripció (no així en els altres), s'han atribuït també encapçalaments de matèria, pels quals s'ha utilitzat l'edició de 1991 de la *Llista d'encapçalaments de matèria en català*.

El format de descripció utilitzat es pot dir que ha estat una simulació simplificada de CATMARC. L'aplicació informàtica no permetia l'ús

directe d'un format CATMARC complet, especialment pel que fa a l'ús que el format fa, en cada registre, de la capçalera, el directori i els indicadors. Per a la resta, però, s'han recollit els mateixos camps i subcamps contemplats en el format, amb la mateixa codificació, i s'ha recollit també, dins l'estructura de camps, part de la informació que el format recull a la capçalera, concretament el tipus de registre (posició 7 a la capçalera de CATMARC), el nivell bibliogràfic (posició 8) i el nivell de codificació (posició 9). Això fa que, malgrat que el format no respongui pròpiament a CATMARC, es puguin, a través d'aplicacions específiques, transformar els registres produïts cap a format CATMARC.

3.3.2. Metodologia d'intervenció

Com hem dit, es va iniciar la intervenció efectiva de catalogació el setembre de 2000. En primer lloc, es va abordar la tasca de normalitzar els registres procedents de la conversió de la base de dades local antiga, especialment pel que fa a la col·lecció d'opuscles i fulletons, que és una col·lecció de certa importància, i el fons de patristica. Tot i que part de la tasca es va poder fer sense haver d'acudir de nou als documents, la complexitat de la tipologia, la raresa dels documents i la deficiència de la descripció existent van fer que ben sovint s'hagués de refer la catalogació sobre el document, cosa que va alentir la intervenció. Es van normalitzar i completar, així, els 5.121 registres de la col·lecció històrica d'opuscles i fulletons de la BEV mentre que, pel que fa als registres corresponents a la sèrie d'opuscles i fulletons del llegat de monsenyor Antoni Griera i als registres corresponents al fons de patristica, es va simplement normalitzar la informació existent sense completar-la, sense acudir als documents i sense atribuir-hi tampoc punts d'accés per matèries. També es va completar la integració dels registres procedents del catàleg de patrimoni bibliogràfic de Catalunya.

Posteriorment es va iniciar la catalogació de les col·leccions de les sales històriques que no disposaven de cap mena de catalogació operativa i, en la fase final del projecte, es va abordar el tractament de l'important fons de col·lecció local, en el qual no s'havia pogut intervenir abans per estar condicionats per intervencions de reordenació d'espais.

Paral·lelament a aquesta línia general d'intervenció, s'han portat a terme també altres accions més puntuals en funció de les disponibilitats. Així, l'any 2000 es va sufragar l'edició del *Catàleg dels incunables de la Biblioteca Episcopal de Vic*²⁸, a partir del qual es va incorporar al catàleg automatitzat aquesta col·lecció d'incunables. S'han tractat també algunes col·leccions puntuals²⁹ i, pel que fa als fons hemerogràfics, s'ha tractat i catalogat bona part de l'hemeroteca general i s'han sistematitzat i ordenat un gran nombre de publicacions periòdiques modernes que no havien rebut mai cap tractament. La sistematització d'aquests fons moderns de publicacions periòdiques, junt amb el tractament de col·lec-

cions com ara la "Biblioteca de Autores Cristianos" i el tractament mínim a nivell d'inventari i la identificació de part dels dipòsits entrats de forma acrítica en els darrers anys, han permès detectar una part considerable de documents repetits³⁰. Igualment, de manera gairebé experimental i per tal d'establir una metodologia, es va iniciar la catalogació de la important col·lecció d'al·legacions jurídiques³¹. Finalment, s'han catalogat també 700 documents del fons del segle XVI, que afegits als que s'havien automatitzat a partir de fitxes manuals, molts dels quals es van recuperar també completats a través del CCPBC, fa que hi hagi catalogat, del fons del segle XVI, 1.219 dels prop de 2.000 documents identificats.

3.4. L'aplicació informàtica

Un dels aspectes especialment importants i transcendentals de la primera fase del projecte va ser l'elecció del sistema informàtic amb què portar a terme tot el procés d'automatització i d'accessibilitat dels fons de l'ABEV. Tota la part de tractament bibliogràfic es presentava a priori més senzilla, ja que aquest àmbit té una més llarga tradició de normalització i es disposa d'un bon nombre d'aplicacions informàtiques per al tractament d'aquests fons, però pel que fa als fons arxivístics la problemàtica era més complexa, ja que en aquell moment (final de 1998) no hi havia pràcticament aplicacions estandarditzades amb una certa consolidació i que es poguessin adaptar a la complexitat dels fons de l'ABEV. Això suposava en la pràctica que, s'adoptés el sistema que s'adoptés, de fet s'havia de crear o desenvolupar una aplicació informàtica específica que s'ajustés als plantejaments i a les necessitats del Projecte.

El sistema a adoptar havia de ser capaç de gestionar una descripció multinivell per la part d'arxiu, a banda de permetre una descripció tipus CATMARC per a la descripció de biblioteca, i per tant havia de permetre relacionar diferents bases de dades, admetre camps repetibles, admetre subcamps, configuració de formats de sortida, permetre la recuperació tant de camps estructurats com de camps de text lliure, havia de permetre la implantació d'un sistema de consulta en línia... Com que no hi havia possibilitat d'obtenir cap software a través de les institucions vinculades al projecte, es va portar a terme una anàlisi dels diferents softwares disponibles³². Al final, per criteris tant de capacitat del software com de cost de configuració, cost de manteniment a mig i llarg termini i proximitat, s'optà pel software CDS/ISIS, programa desenvolupat per UNESCO i de distribució gratuïta³³, del qual es començà a treballar amb la versió Winisis 1.3 per passar, a mitjan 2001, a la versió 1.4³⁴. La gestió de biblioteca es va articular a partir d'una única base de dades plana, adaptant l'estructura, fins on ho permet CDS/ISIS, al format de descripció CATMARC. La descripció dels fons arxivístics, per tal de poder gestionar la descripció multinivell establerta per la norma ISAD(G)³⁵, es fa a

partir de tres bases de dades relacionades. Una gestiona els nivells intel·lectuals de la descripció, els elements que configuren el quadre de classificació (fons, sèries); la segona gestiona les unitats documentals compostes (articulades a través de la base de dades superior) i la tercera recull la descripció a nivell d'unitat documental simple d'algunes sèries puntuals (de moment, la de Visites pastorals).

El desenvolupament de l'estructura i de les bases s'ha anat fixant progressivament, conjuntament entre l'equip tècnic del projecte i la responsable del desenvolupament tècnic de les bases.

Per al treball intern (entrada de dades i consulta per part del personal del projecte) s'ha treballat sempre amb el mateix Winisis, però per a la difusió i la consulta en línia a partir de desembre de 2001 es va iniciar el procés de definició d'una interfície per a la consulta de les bases de dades. Dels diferents programaris capaços de gestionar bases de dades CDS/ISIS, en funció dels experts existents al país en aquest software, s'optà pel *wwwisis*, software distribuït per Bireme, gratuït per a l'ús personal i amb una mòdica llicència per a l'ús en xarxa local o a internet³⁶.

Tant el desenvolupament de les bases en Isis com el de la interfície han estat processos especialment laboriosos pel fet que aquests programes no disposen de servei comercial o servei tècnic i han de ser parametritzats pel mateix usuari. Això, tenint en compte la capacitat i la versatilitat i, per tant, també la complexitat que han de tenir les aplicacions informàtiques actuals per a complir adequadament les seves funcions, requereix un coneixement aprofundit del programa i també una dedicació considerable. En l'entorn actual, en què els processos tècnics que es porten a terme en qualsevol intervenció són molt nombrosos i complexos i en què es tendeix necessàriament a una especialització en les funcions, resulta difícil que pugui ser realment el mateix usuari, l'entitat que adopta el sistema, qui pugui parametritzar-lo adequadament.

En el cas de l'ABEV, en no poder-hi destinar personal propi del Projecte el desenvolupament s'ha contractat amb experts de l'àmbit acadèmic o de la gestió de sistemes, coneixedors del programari, els quals han participat en el desenvolupament en part com a extensió de la seva tasca acadèmica o professional³⁷. Això implica ineludiblement per part d'aquestes persones, i a desgrat d'elles, una dedicació en certa manera marginal i discontinua o secundària al desenvolupament, dedicació no sempre ajustada a la dinàmica forçosament intensiva d'un projecte d'aquesta mena, cosa que ha portat problemes sensibles de planificació i programació del desenvolupament. Una de les conseqüències ha estat el fet que no s'hagi disposat d'una versió realment operativa i testable del sistema de consulta en línia pràcticament fins al moment de tancar el Projecte, quan el previst era disposar-ne l'estiu de 2002 per tenir un temps per a posar-lo a prova en àmbit restringit. Així, en el període posterior a la seva publicació, durant els mesos d'abril i maig de 2003, s'hi han seguit fent modificacions sensibles tant en aspectes tèc-

nics de la interfície com en les bases de dades per adaptar-los al funcionament d'aquesta.

A banda de la manca de servei "oficial", que pot fer que el procés de parametrització, tant de CDS/ISIS-Winisis com de wwwisis (wxis) sigui potser més laboriós i probablement no més barat que algunes de les altres aplicacions "comercials", un altre element a tenir en compte és que a causa de la seva tecnologia, l'allotjament d'aquest sistema de consulta Winisis-Wxis pot resultar complicat. De fet CDS/ISIS està desenvolupat sobre tecnologia de 16 bits i requereix procediments especials per poder ser executat en entorns W2000, WXP o Linux i, en part per la seva configuració (que en moments puntuals consumeix molts recursos de sistema), en part per desconeixement, els proveïdors de serveis d'allotjament de recursos en línia, tant institucionals com comercials, són reticents a allotjar bases d'aquesta mena en un servidor que estigui donant servei web general, ja que quan executa una instrucció consumeix molts recursos de sistema i pot provocar puntuals alentiments del sistema.

Això ha obligat, en el cas de l'ABEV, a resoldre el tema, de forma transitòria, a través del *housing*, de la contractació d'un servidor dedicat, accessible a l'adreça www.abev.net. Això fa que malgrat que el cost de manteniment del programari sigui realment baix, el cost real de manteniment de l'operativitat del sistema de consulta en línia sigui considerablement elevat en relació amb el trànsit que realment té el sistema de consulta, i aquest cost pot resultar desmesurat o no justificable en un centre d'aquesta mena. Per això, en l'actualitat (juny 2003) s'estan estudiant diferents alternatives per a fer més garantible la sostenibilitat a mig termini del sistema, sigui a través d'altres formes d'allotjament, com pot ser el manteniment directe del servidor en la pròpia institució, o sigui a través de migració a un altre format o un altre software que sigui més fàcilment allotjable tant en servidors institucionals com en comercials.

3.5. Intervencions en restauració i preservació

Un dels aspectes importants de la intervenció portada a terme, tenint en compte l'antiguitat del fons i també la seva diversitat de procedències –que sovint queda reflectida en una notable diversitat pel que fa a l'estat de conservació–, és l'actuació en l'àmbit de la restauració i la preservació. Aquesta actuació s'ha articulada, des del principi del projecte, en dues línies clares, a nivell d'organització.

D'una banda, ja al principi del Projecte es va establir un programa de restauració dels pergamins del fons d'Arxiu Episcopal de Vic (Mensa Episcopal), que, com hem dit, van quedar notablement afectats el 1936. El seu estat i la intervenció que requerien van fer aconsellable delegar aquesta intervenció al monestir de Sant Pere de les Puel·les, on s'han anat portant progressivament, en fases, bona part dels pergamins esmentats per tal de ser rehidratats, aplanats i encapsulats en un suport

inert adient per garantir-ne la conservació tot permetent-ne la manipulació.

D'altra banda, es va instal·lar un taller de restauració al mateix centre per tal de portar a terme les intervencions menys intensives, que no justificaven el trasllat del material a altres llocs. Això ha permès fer tasques de consolidació, enquadernació, neteja i restauració puntual en els fons tractats en què s'han detectat problemàtiques que ho feien aconsellable. Els criteris per establir la forma d'intervenció i el nivell d'intervenció han estat tant la gravetat de la problemàtica com el nivell de consulta de les unitats en qüestió, procurant donar acabats més sòlids a aquelles unitats més manipulades.

A banda d'això, en la documentació en què no s'ha intervingut de forma tan individualitzada també s'hi han portat a terme tasques de conservació, que s'han centrat en la seva revisió i en la reinstal·lació amb carpetes o camises de paper neutre i caps de protecció. Aquesta reinstal·lació no s'ha efectuat en aquella documentació enquadernada en què l'enquadernació no presentava problemes significatius (Arxiu Notarial de Vic i part de l'Arxiu de la Cúria Fumada), ni tampoc en les sèries en què no s'ha arribat a intervenir (Vegueria i processos de Cúria Fumada).

Pel que fa als fons bibliogràfics, la intervenció ha estat essencialment de conservació i s'ha centrat en la revisió i la neteja dels fons catalogats, en una revisió més aleatòria de la resta de fons i en la instal·lació en caixes d'alguns dels llibres del s. XVI amb problemes de consolidació i enquadernació.

Des del taller de l'ABEV s'ha portat, lògicament, un estricte control i documentació de totes les intervencions i les actuacions realitzades.

Pel que fa a altres actuacions relacionades també amb la tasca de preservació, a banda de mantenir un sistema de control integral de plaques en totes les instal·lacions del centre, s'ha establert un sistema de seguiment de les condicions mediambientals a través d'una xarxa de vuit termohigròmetres, que permeten detectar possibles condicions de risc per a la conservació. Tanmateix, amb la consideració que les circumstàncies mediambientals del centre semblen haver resultat històricament adients per a la conservació dels fons, part dels quals porten fins a onze segles sense haver gairebé canviat d'ubicació més que uns metres o unes desenes de metres, no s'ha establert cap sistema artificial de control d'aquestes condicions, més enllà del condicionament del sistema de tancaments per tal de millorar la inèrcia tèrmica i del manteniment d'un correcte airejament dels espais.

Finalment, igualment relacionat amb tasques de preservació i de difusió, s'han estudiat diferents opcions de cara a iniciar un programa de digitalització dels fons, establint la prioritat a partir de criteris d'antiguitat, estat de conservació i nivell de consulta, tot i que la programació del Projecte no ha permès arribar a iniciar aquesta actuació. Sí que s'ha dotat el centre, en canvi, d'un sistema de reproducció a través de càmera fotogràfica digital, que permet efectuar amb un mínim

impacte i una mínima manipulació dels documents les reproduccions necessàries per al desenvolupament de les tasques internes del centre, així com les reproduccions sol·licitades per usuaris externs, fet que ha significat també una simplificació del procés que abans es feia a través de microfilmació en el propi centre i per part dels responsables del centre.

3.6. Intervencions en infraestructures, equipaments i serveis

Bé que l'objectiu del projecte no era intervenir en aspectes d'infraestructures, l'execució de les tasques i els tractaments propis del Projecte han fet necessàries algunes actuacions puntuals. Algunes d'aquestes actuacions han estat l'adequació de tancaments, que ja hem esmentat, el tractament dels terres antics de cairons per tal de reduir-ne la porositat i facilitar-ne les tasques de neteja amb criteris de preservació dels fons, la restauració de part del mobiliari històric per a eliminar-hi patologies i restituir-ne l'aspecte original i l'adequació del sistema d'il·luminació d'algunes de les sales.

Algunes altres intervencions mereixen un esment especial. Una és la instal·lació i l'equipament del taller de restauració, que una part del temps va estar ubicat provisionalment, però que finalment es deixà adequadament instal·lat, dotat de tot l'utilitatge necessari per a les intervencions que poden requerir els fons. Una altra és la substitució del mobiliari metàl·lic obsolet on es conservaven els còdexs de l'Arxiu capitular per mobiliari més adequat. Però les dues principals han estat l'adequació dels espais de sobre les capelles de la Catedral com a sales de dipòsit, equipades amb dues plantes de prestatgeria fixa que sumen 1.036 metres lineals de prestatgeria, i la renovació, l'adequació i l'equipament de la sala de consulta, a la qual s'ha annexat una sala contigua, abans no accessible, com a sala de treball intern.

En la fase final, s'han elaborat estudis per a la millora de la capacitat de dipòsit del centre i per a resoldre els problemes d'accessibilitat i supressió de barreres arquitectòniques.

4. Resultats de la intervenció 1998-2003

4.1. Estat de la intervenció en fons arxivístics

En l'àmbit d'arxiu, fent una revisió ràpida dels diferents fons que conformen la riquesa documental del centre, es pot resumir de la següent manera l'estat en què ha quedat la intervenció.

Pel que fa a l'Arxiu Episcopal (Mensa Episcopal), no s'ha pogut acabar de tractar adequadament i per tal que tot el contingut quedés reco-

lilit almenys a nivell de sèries s'ha hagut d'automatitzar part del fons a partir del catàleg manuscrit antic, cosa que ha obligat, lògicament, a incorporar al quadre de classificació algunes sèries convencionals per tal d'encabir-hi aquesta documentació no tractada.

Els fons parroquials, en ser fons de menor envergadura, els que s'han tractat s'han tractat íntegrament, i aquests constitueixen el 52,9% del total de metres lineals, mentre que la resta s'ha recollit al catàleg automatitzat, a nivell de fons i sèrie, a partir del catàleg manual existent, malgrat el grau d'error que s'hi ha detectat.

Els fons conventuals, que s'han separat dels parroquials amb què estaven barrejats, s'han descrit pràcticament en la seva totalitat només a nivell de fons, o bé fons i sèrie, a partir de la catalogació existent.

L'Arxiu Capitular està íntegrament automatitzat, a partir de la descripció feta prèviament al Projecte, igual que els dos fons de comunitats de beneficiats.

Els fons patrimonials han estat tractats íntegrament, així com els personals, mentre que els institucionals han estat automatitzats en la pràctica totalitat a partir del catàleg existent, sense poder revisar la descripció i quedant descrits només a nivell de fons o bé de fons i sèrie.

L'Arxiu Notarial queda íntegrament automatitzat; l'Arxiu de la Cúria Fumada, tractat i automatitzat de forma incompleta; l'Arxiu de la Vegueria, sols fragmentàriament tractat, i els fons dels jutjats, tractats adequadament, només fins a nivell de sèrie, en la seva totalitat.

Estat de les intervencions en els fons arxivístics el març de 2003 (en m. l.)							
Fons	Volum (m.l.)	Pendents	%	Tractament integral	%	Total automatitzat	%
Mensa episcopal	104,7	0,0	0,0%	77,6	74,1%	104,7	100,0%
Arxius parroquials	168,0	0,0	0,0%	88,9 52	9%	168,0	100,0%
Arxius conventuals	4,4	0,0	0,0%	0,2 4,5	%	4,4	100,0%
Arxiu capitular	133,7	0,0	0,0%	133,7	100,0%	133,7	100,0%
Capbreu Catedral	55,3	0,0	0,0%	55,3	100,0%	55,3	100,0%
Pietat de Vic	21,5	0,0	0,0%	21,5	100,0%	21,5	100,0%
Arxius patrimonials ...	21,2	0,0	0,0%	21,2	100,0%	21,2	99,8%
Arxius institucionals	5,3	0,0	0,0%	3,7	69,8%	5,3	100,0%
Cúria fumada	495,0	175,0	35,4%	104,5	21,1%	320,0	64,6%
Arxiu notarial	463,5	0,0	0,0%	463,5	100,0%	463,5	100,0%
Arxiu de la vegueria	164,0	154,0	93,9%	10,0	6,1%	10,0	6,1%
Jutjats de Vic	300,0	0,0	0,0%	0,0	0,0%	300,0	100,0%
TOTAL	1936,6	329,0	17,0%	980,1	50,6%	1607,6	83,0%

4.2. Estat de la intervenció en fons bibliogràfics

Pel que fa als fons bibliogràfics, hi ha catalogats un total de quasi 27.000 documents, encara que, com hem dit, alguns d'ells tenen una descripció incompleta. Aquests fons catalogats comprenen la part més pròpia i històrica dels fons de la Biblioteca Episcopal de Vic, però representa una part relativament petita dels fons bibliogràfics del centre, encara que les xifres quantitatives absolutes d'aquests fons són impossibles de precisar³⁸.

Per valorar adequadament aquestes xifres des d'un punt de vista històric, però, cal tenir present quina ha estat la història de la descripció bibliogràfica al centre. Cal recordar que, fins als anys 1930, els instruments de descripció de la BEV resultaven aproximadament complets i significativament equiparables als de les grans institucions bibliotecàries del país. Així, es conserva encara el catàleg per autors, probablement de la segona meitat del s. XIX, que recull uns 8.000 llibres, i també el cedulari per matèries elaborat en l'època de mossèn Gudiol, que també recull uns 8.000 llibres –lògicament els mateixos, amb les actualitzacions corresponents. A partir dels trasllats dels anys 30 i de principi dels anys 50, però, aquests catàlegs van quedar inoperatius i van esdevenir testimonials. D'aleshores ençà, fins a l'inici del Projecte el 1998 només s'havien generat instruments de descripció de seccions molt concretes (dret, hemeroteca –no actualitzat–, patristica, opuscles i fulletons, incunables, part dels llibres del XVI, autors clàssics), sempre en catàlegs manuals parcials, heterogenis i no normalitzats que, si bé potser van assolir quantitativament, tots junts, el nombre de documents que es recollien en els catàlegs anteriors, mai no van representar una sistematització comparable, i encara menys una sistematització equiparable a la que ara és absolutament comuna en la majoria de biblioteques. La intervenció en els fons bibliogràfics dins el Projecte, doncs, suposa en certa manera restituir el grau d'actualització i de rigor en els processos tècnics que correspon a un centre amb la història i els fons que té l'ABEV, on conflueixen, com hem dit, fons de la Biblioteca Episcopal, fons de la Biblioteca Capítular i també fons amb vinculació amb el Museu Episcopal.

Tanmateix, més enllà de l'aspecte de catalogació, la problemàtica dels fons bibliogràfics, en el cas de l'Arxiu i Biblioteca Episcopal de Vic, té algunes peculiaritats específiques. Els fons arxivístics són sempre únics i els ingressos de fons arxivístics que es donen a l'ABEV són puntuals, controlats i documentats i són sempre ingressos de fons que resulten en certa manera pertinents, si més no en funció de la relació geogràfica o cronològica amb els àmbits de la resta de fons arxivístics de la institució. En l'àmbit dels fons bibliogràfics, en canvi, els ingressos han estat, en els darrers temps, molt importants, i s'han produït de forma massiva, és a dir, s'han ingressat de forma simultània volums molt considerables de documents bibliogràfics que s'han incorporat

sense portar a terme cap tasca de tria, sense aplicar criteris de pertinència o de desenvolupament de col·leccions per valorar si els fons eren o no pertinents en el centre donades les característiques, la temàtica i la funció de les col·leccions de la Biblioteca episcopal de Vic. Això ha portat, d'una banda, a una molt considerable duplicació dels fons, ja que la majoria d'ingressos provenen de persones o centres amb un perfil bastant afí (centres religiosos, membres del clergat...), tots els quals disposen sovint d'unes col·leccions molt semblants. De l'altra, ha portat a una considerable difusió o dispersió del que són les línies de col·lecció pròpies d'un centre necessàriament especialitzat com és l'ABEV, que, ni per dotació ni per funció social, no pot assumir criteris de biblioteca generalista, funció que, a més, en l'entorn de l'ABEV, està ja suficientment coberta per una sèrie de centres amb col·leccions importants i amb un nivell d'ús també molt important, com són la biblioteca central comarcal Joan Triadú, amb més de 56.000 documents, i la biblioteca de la Universitat de Vic, amb uns 60.000 documents, tots ells evidentment descrits i accessibles. Encara, aquests ingressos sense selecció han comportat també un conjuntural col·lapse de la capacitat de dipòsit.

Aquest aspecte és lògicament subsanable, i hi ha estudis tècnics en aquest sentit, però en qualsevol cas la hipotètica solució conjuntural del problema d'espai no deixarà mai de ser això, una solució conjuntural, si no s'arriben a desenvolupar polítiques de col·lecció realistes i coherents amb la tradició del centre, amb les col·leccions històriques del centre i amb la funció prioritària del centre. Des d'una perspectiva tant històrica com pragmàtica pot no tenir sentit que el centre dediqui enormes esforços a tractar una ingent quantitat de fons bibliogràfics que no resulten pertinents i als quals els usuaris poden accedir fàcilment en institucions més generalistes pensades amb aquest objectiu, com pot no tenir sentit que dediqui enormes recursos a adequar espais en un edifici històric per encabir aquesta mena de fons, ja que tots aquests esforços i aquests recursos, no pas sobers, ha de resultar més convenient dedicar-los a definir i potenciar una política coherent de desenvolupament de la pròpia col·lecció, a completar i aprofundir el tractament d'aquesta col·lecció i a la seva explotació i difusió per tal com constitueix un fons únic, d'una incomparable importància tant pel procés històric de la seva configuració com pels seus continguts.

4.3. Més enllà de les xifres: unes eines i una metodologia

El Projecte de Reorganització i Informatització de l'Arxiu i Biblioteca Episcopal de Vic, plantejat des de l'inici com un projecte puntual d'una durada fixada, que era alhora relativament llarga però també relativament curta, s'abordà necessàriament com una fase en la posada al dia de l'organització i la difusió dels fons de la institució. L'abast de la intervenció s'ha vist afectat per la necessitat de modificar els plantejaments

inicials d'intervenció en bona part dels fons d'arxiu, a causa de la constatació d'un nivell excessivament elevat d'errors en la descripció existent i, per als fons bibliogràfics, per les distorsions derivades del col·lapse puntual de la capacitat de dipòsit, relacionat amb l'existència de fons massius sense tractament.

Sigui com sigui, bé que és evident que la tasca de reorganització i informatització de l'ABEV no s'ha clos, també és evident, i probablement això és el més important i el més difícil, que a banda de tot el que són resultats quantitatius del projecte, s'han creat tota una sèrie d'eines i tota una sèrie de metodologies de tractament, de protocols d'intervenció i de protocols de planificació, que constitueixen una pauta tant per a completar el procés com per a configurar la dinàmica de funcionament ordinari del centre a nivell de tractament de la documentació, a nivell de catalogació i a nivell de difusió.

A partir d'aquí, l'aprofundiment en el tractament dels fons, en el desenvolupament d'una política de col·leccions, d'un projecte de centre, esdevé pràcticament una tasca d'extensió quantitativa de les línies i de les metodologies establertes en l'experiència teòrica, tècnica i pràctica d'aquests anys d'intervenció.

5. Cloenda

El projecte portat a terme ha estat una modesta aportació a la llarga història d'aquest centre, per tal de garantir la perdurabilitat de la riquesa documental i bibliogràfica que conté i, alhora, millorar el coneixement i la difusió dels seus fons, tant entre els investigadors i les institucions culturals com entre la societat en general.

Com hem assenyalat al principi d'aquest article, el desenvolupament del Projecte de reorganització de l'Arxiu i Biblioteca Episcopal de Vic permet garantir la conservació i la continuïtat de la feina desenvolupada atès que, no només s'han portat a terme treballs relatius a la descripció i el tractament dels fons, sinó que s'ha dissenyat un model de funcionament integral per a l'equipament, amb les especificitats que comporta la coexistència del doble vessant d'arxiu i biblioteca.

Ara, ja més enllà de l'acció tècnica portada a terme, el futur del centre passa per establir les mesures necessàries per mantenir el servei en funcionament. En aquest sentit, probablement el paper cabdal correspon al Bisbat de Vic, com a titular del centre i de part dels fons i com a possessor de la resta de fons. Amb la col·laboració o no de les institucions públiques, el Bisbat haurà de definir un projecte de centre que concreti quines són les línies i els objectius que han de regir la planificació i el funcionament del centre. Aquesta definició de línies i objectius, com en qualsevol centre relacionat amb el patrimoni cultural, haurà de tenir en compte tant la densa i rica història del centre com aspectes jurídics

relacionats amb la titularitat d'alguns dels fons i, lògicament, també aspectes econòmics ja que, pel fet que la llei atribueix semblants obligacions als titulars i als possessors de béns que formen part del patrimoni històric o cultural³⁹, els plantejaments no poden estar desvinculats de les fórmules econòmiques que es puguin assumir o establir.

La definició del projecte de centre també requerirà portar a terme la tasca de repensar el centre en el context en què està inserit. Els equipaments culturals constitueixen en certa manera una mena d'ecosistema en el qual aplicant criteris d'eficiència i d'optimització de recursos resulta important per cada un dels centres, com també per al conjunt de centres i pel servei que aquests centres donen a la societat en general, establir una política de coordinació i complementarietat per evitar duplicitats innecessàries i per tal que cada equipament pugui centrar-se en la potenciació d'allò que té de més propi i diferencial. En aquest sentit, com hem vist en parlar dels fons bibliogràfics, part de les funcions que històricament pot haver exercit el centre estan a bastament cobertes per altres institucions del seu entorn immediat, amb la qual cosa el centre pot focalitzar la seva política i el seu projecte de centre en aquelles línies en què per la seva història i pels seus fons té una posició diferencial i insubstituïble.

Aquest plantejament institucional haurà d'acabar establint, pel que fa als fons bibliogràfics, quina ha de ser la política de desenvolupament de les col·leccions per tal de potenciar les col·leccions històriques del centre i la funció que el centre vol cobrir i, pel que fa als fons arxivístics, en funció o no de la col·laboració de les institucions públiques, s'haurà d'establir també una política de gestió de fons configurant un Reglament d'ús intern i resituant, si s'escau, alguns dels fons que la pròpia història de la institució pot haver anat aplegant però que potser resulten menys pertinents per aspectes ja siguin institucionals, històrics o cronològics, per tal de donar una màxima valorització, a nivell de tractament i de difusió, a tot el conjunt de fons històrics que fan de l'ABEV un dels centres més importants pel que fa a fons documentals i bibliogràfics per a la història del nostre país.

Annex

Per bé que intervencions com la que s'ha portat a terme a l'ABEV transcendeixen la dimensió de les persones individuals i són en realitat fruit de voluntats institucionals, aquestes voluntats institucionals són en certa manera la suma de voluntats individuals, i també la intervenció en l'ABEV ha estat possible gràcies a la intervenció i la col·laboració d'un bon nombre de persones individuals. No volem per tant cloure aquest article sense deixar constància, en just reconeixement, de les persones que d'una manera o altra hi han intervingut:

Nom	Tasca
Maria Josep Barberà	Catalogació bibliogràfica
Fidel Bellmunt	Catalogació bibliogràfica
Mariana Benito	Catalogació bibliogràfica
Ramon Benito	Catalogació bibliogràfica
Eduard Botanch	Catalogació bibliogràfica segle XVI
Núria Cañellas	Catalogació bibliogràfica
Marta Casas	Auxiliar d'arxiu i biblioteca
Montserrat Casellas	Tractament arxivístic
Lourdes Ferrer	Restauració
Montse Furment	Restauració
Esperança Ginebra	Catalogació al·legacions jurídiques
Rafel Ginebra	Tractament arxivístic i coordinació
Miquel S. Gros	Codirecció
Miquel Llevat	Configuració interfície web consulta
Concepció Miralpeix	Assessorament catalogació bibliogràfica
David Molet	Catalogació bibliogràfica
Ramon Ordeig	Tractament arxiu capitular
Eva Pasarell	Catalogació bibliogràfica
Remei Perpinyà	Configuració bases de dades
Mercè Piedra	Catalogació bibliogràfica
Marta Rifà	Tractament arxivístic
Anna de Rocafiguera	Tractament arxivístic
Antoni Rodríguez	Auxiliar administratiu
Joan Roquerias	Catalogació bibliogràfica
Enric Torras	Catalogació bibliogràfica
Núria Traveset	Catalogació bibliogràfica
Blanca Verdaguer	Tractament arxivístic
Carles Vicente	Codirecció
Jordi Vilamala	Tractament arxivístic

Notes

- 1 No ens allarguem en els aspectes històrics, que ja van ser tractats més específicament a GINEBRA I MOLINS, Rafel. "Els arxius de l'Arxiu i Biblioteca Episcopal de Vic. Onze segles d'història i cent anys de concentració de fons". *Lligall*, 2000, núm. 16, pàgs. 11-83.
- 2 No es prenen en consideració els aproximadament 40.000 llibres ingressats de manera indiscriminada procedents de donacions particulars i de renovació de fons d'altres centres, una part significativa dels quals poden ser considerats no pertinents en una col·lecció bibliogràfica necessàriament especialitzada com la de l'ABEV.
- 3 Es pot trobar informació més detallada de cada un dels fons, de les seves dimensions, la cronologia i la tipologia, a la pàgina web de la institució: www.diba.es/opc/vic. Les

bases de dades de fons tant arxivístics com bibliogràfics són accessibles a www.abev.net.

- 4 Una part significativa de les publicacions vives es reben pel Patronat d'Estudis Osonencs, a partir de l'intercanvi amb la revista *Ausa* que publica aquesta institució cultural. D'altres es reben per donació institucional.
- 5 Dades recollides pel coordinador del Projecte de reorganització i informatització.
- 6 En la gràfica i en funció de la importància relativa dels fons, coexisteixen el que són estrictament fons amb el que són grups de fons. El significat de les abreviatures és, successivament, Arxiu Episcopal de Vic (Mensa Episcopal), Arxius parroquials, Arxius patrimonials, Arxiu Capitular de Vic, Arxiu de la Cúria Fumada, Arxiu Notarial de Vic, Arxiu de la Vegueria de Vic, arxius dels jutjats, Comunitats de beneficiats, Hemeroteca local, Hemeroteca, Col·lecció local, Biblioteca Episcopal de Vic, Biblioteca Capitular de Vic i Hemeroteca Griera. En la gràfica no consten de manera individualitzada els fons personals, els conventuals ni els fons institucionals, perquè aquests fons estaven barrejats amb els parroquials i la separació només s'ha formalitzat al principi de 2003. La consulta d'aquests fons és, en tot cas, esporàdica en comparació amb els parroquials, d'on s'han separat (en el període de gener a maig de 2003 hi ha hagut 4 consultes a conventuals, 8 a institucionals, 2 a patrimonials i cap a personals), i no afecta el còmput general.
- 7 Sobre aquest aspecte, com a la resta d'aspectes de caire històric, vegeu GINEBRA I MOLINS, Rafel. "Els arxius de l'Arxiu i Biblioteca Episcopal de Vic", op. cit.
- 8 En aquest cas és on s'haguessin recollit les regles o les convencions en cas de ser aplicable, encara que en no haver-se aplicat altres normes o convencions internacionals, nacional o locals no ha estat pertinent. El camp s'ha emprat per a comentaris interns referents a la unitat de descripció o al procés de descripció.
- 9 S'empra bàsicament quan no hi ha títol formal o quan el títol formal no correspon adequadament al contingut de la unitat de descripció.
- 10 S'utilitza la data de referència per a fer recuperables dates que consten al document i que no són dates de producció. Per exemple, en cas de documents que recullen notícies o transcripcions d'altres documents anteriors.
- 11 Ús exclusiu per a l'Arxiu Capitular.
- 12 Ús exclusiu per als arxius parroquials.
- 13 Ús en els fons en què el topogràfic està relacionat amb la classificació (fons parroquials, essencialment) i en què en revisar la classificació s'ha canviat la ubicació. També s'ha utilitzat en el tractament de l'Arxiu Episcopal en aquelles unitats que s'han dividit en subunitats per tal de recollir que el topogràfic anterior era menys precís i més inclusiu. El camp serveix per a mantenir la recuperabilitat de citacions antigues.
- 14 De fet la identificació de la unitat de descripció a nivell d'unitat documental, per tal de mantenir les diferents casuístiques que han arribat en els diferents fons, s'ha articulat en diferents camps: número d'armari, topogràfic, número d'unitat i número de subunitat. Per a l'arxiu capitular, s'ha utilitzat número d'armari, número d'unitat i número de subunitat; per als parroquials s'ha utilitzat topogràfic, número d'unitat i número de subunitat, i per la resta, s'ha utilitzat número d'unitat i número de subunitat. El concepte de subunitat s'ha emprat en els casos en què la unitat documental descrita era part d'una unitat física o d'instal·lació històrica (volum, o lligall, encara que aquest antic lligall pugui haver estat reinstal·lat actualment en diferents contenidors), però no s'ha pres mai com a referència la reinstal·lació efectuada en el Projecte. Resulta innecessari fer notar que aquest concepte de subunitat no té en absolut un sentit de nivell arxivístic de descripció, sinó un sentit d'instal·lació física.

- 15 Aquest element a la primera edició de la Norma era a la zona 4, de condicions d'accés i d'utilització, i a la segona edició no hi és. Nosaltres l'hem mantingut, però entenent-ho com a informació més relacionada amb el context i/o amb la història arxivística que no amb l'accés, ja que recollim aquí estrictament la situació jurídica del fons al centre (fons propi, dipòsit...).
- 16 No s'ha utilitzat mai, ja que tot el que s'ha descrit són fons històrics.
- 17 Camp d'indexació per tal de facilitar la recuperació. Especialment utilitzat en els casos en què en funció de la grafia del títol formal cal fer recuperable la forma normalitzada de topònims o antropònims o identificadors d'altra mena. Els descriptors de matèria no s'han utilitzat.
- 18 Com ja hem dit en parlar dels elements també hem utilitzat el terme de subunitat, però en cap cas amb el sentit de nivell de descripció, sinó com a sistema d'identificació física de la unitat. El concepte de subunitat s'ha emprat en els casos en què la unitat documental descrita era part d'una unitat física o d'instal·lació històrica (volum, o lligall, encara que aquest antic lligall pugui haver estat reinstal·lat actualment en diferents contenidors).
- 19 Sobre l'organització dels fons generats per les seus episcopals catalanes, és en procés de redacció un estudi elaborat per Jordi Vilamala Salvans, responsable de la intervenció en aquest fons, plantejat com a treball del V màster d'arxivística UAB-AAC, que analitza exhaustivament el cas de Vic.
- 20 A càrrec del Dr. Ramon Ordeig.
- 21 És el cas, per exemple, de les unitats en què el títol és simplement "Documents", terme al qual si bé en un plantejament de tradició historicista pot tenir un relativament imprecís sentit, en un plantejament purament arxivístic no té cap sentit definitori.
- 22 OLLICH, Imma; CASAS, Lluïsa. *Catàleg dels arxius notariais de Vic*. Barcelona: Fundació Noguera, 1986.
- 23 Com consta a la *Memòria d'actuació 1998-2003* que es va difondre al final del Projecte, en la part que s'havia descrit de Manualets, 2/3 tenien errors significatius en la datació o en la identificació del notari, i en els primers 155 volums de la sèrie de manuals només el 40% estaven correctament datats i classificats.
- 24 Concretament, el tractament dels fons de cúries senyorials de l'Arxiu de la Cúria Fumada, i la constatació que part de la documentació que s'havia inclòs dins la Cúria Fumada de fet corresponia al fons contigu de Vegueria, on hi havia sèries en les quals faltava puntualment la documentació erròniament ubicada a ACF, va aconsellar abordar el tractament de la secció de Vegueria, que en la rudimentària classificació existent es denominava "Baronies", per tal d'aclarir aquest barreig i delimitar què corresponia a cada fons. En total s'han descrit 73 unitats documentals.
- 25 Per exemple, per reflectir-ho en casos reals, resultava seriosament inconvenient que els expedients matrimonials de l'arxiu parroquial de Malla de 1943 a 1957 es trobesin classificats com a testaments dins de l'apartat "documentació notarial", o que el llevador de rendes L/1 de l'arxiu parroquial de Joanet estigués datat el 1722 quan abasta la cronologia 1718-1769. Qui hagués buscat expedients matrimonials de Malla de 1943 a 1957 no tenia cap opció de trobar-los malgrat ser-hi, com tampoc qui hagués buscat llevadors de rendes de la segona meitat del XVIII.
- 26 Els barems que s'havien utilitzat en el projecte marc de 1997 i que es van utilitzar també per la planificació inicial (Classificació, ordenació i inventari de fons documentals: 0,20 metres lineals/hora; Descripció a nivell d'inventari: 0,40 metres lineals/hora), són possiblement aplicables en documentació moderna, ben estructurada i ben identificada, però no en fons heterogenis en què la documentació respon a procediments

- o processos poc formalitzats.
- 27 L'assessorament per als aspectes de catalogació bibliogràfica ha estat efectuat per la professora Concepció Miralpeix, de la Facultat de biblioteconomia i documentació de la UB.
 - 28 ALTÉS I AGUILÓ, F. Xavier; OLIVAR I DAYDÍ, Alexandre. *Catàleg dels incunables de la Biblioteca Episcopal de Vic*. Vic: Patronat d'Estudis Osonencs – Museu i Biblioteca Episcopal de Vic, 2000.
 - 29 Fons de tema balmesià, verdaguerià i claretià, fons sobre Sert, *Biblioteca de Autores Cristianos*, Episodis de la història, Catàlegs de la Fundació Noguera...
 - 30 En concret, aquests processos van permetre l'eliminació controlada a través de reciclatge de 4,5 tones.
 - 31 En total hi ha catalogades 241 al·legacions, que tot i ser una part petita de la col·lecció, recullen la casuística i estableixen la metodologia. Aquest tractament no formava part estrictament del projecte, sinó que va derivar d'un conveni de col·laboració entre l'ABEV i la Universitat de Vic i va ser portat a terme per Esperança Ginebra, doctora en Dret per la UB. Els criteris de catalogació van ser establerts d'acord amb la coordinació del projecte i l'assessora per a aspectes de catalogació, Concepció Miralpeix.
 - 32 Es van analitzar i considerar, entre d'altres, AC-rescat (Acting), Lumen (software auspiciat per l'Arquebisbat de Barcelona), ArchiDOC, Archivo 3000, CDS/ISIS, Albalà (Baratz), DB/Textworks (Inmagic), CTD...
 - 33 Informació i programes, a www.unesco.org/isis. Se'n pot trobar informació i enllaços útils a la pàgina del distribuïdor a l'Estat espanyol: <http://www.cindoc.csic.es/isis/isis.htm>.
 - 34 Per al desenvolupament de l'aplicació es comptà amb l'assessorament i l'aportació tècnica de Remei Perpinyà.
 - 35 *General International Standard Archival Description*. La segona edició, aprovada el 1999, és accessible a http://www.ica.org/biblio/cds/isad_g_2e.pdf. N'existeix versió catalana: *Norma Internacional General de Descripció Arxivística*, editada l'any 2001 per l'Associació d'arxivers de Catalunya i accessible a [http://www.arxiviers.com/idad-min/docs/ISAD%20\(G\).PDF](http://www.arxiviers.com/idad-min/docs/ISAD%20(G).PDF).
 - 36 Informació sobre la institució, a www.bireme.br, i informació específica sobre el producte, a <http://productos.bvsalud.org/product.php?id=wwwisis&lang=es>.
 - 37 Vegeu, per exemple, PERPINYÀ I MORERA, Remei. *Tecnologies de la informació i informatització d'arxius: l'Arxiu Episcopal de Vic*. Tesi doctoral llegida a la UAB el 2000.
 - 38 En el cas de la biblioteca, és pràcticament impossible establir una quantificació proporcional de les tasques efectuades, ja que resulta impossible quantificar, ni en metres lineals ni en documents, els fons actualment existents al centre, ja que una part significativa no està instal·lada, sinó amuntegada sobre les prestatgeries metàl·liques d'algunes sales, o bé amuntegades en contenidors de plàstic.
 - 39 Ley 16/1985 de 25 de junio, del patrimonio histórico español, art. 36, 52...; Llei 9/1993, del patrimoni cultural català, art. 21, 30... Lògicament, l'obligació del possessor s'ha de considerar encara més gran pel que fa a la documentació que la llei considera de titularitat pública i per a la qual garanteix de forma encara més explícita el dret d'accés, etc.